

שבועות תש"פ

מגן אברהם סימן תצד הקדמה

((בליל שבועות אין מקדשין של הכוס עד צ"ה דכתיב תמימות תהיינה (ע"ה ומ"ב

ט"ז אורח חיים סימן תצד הקדמה

מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תצד

עיין ט"ז. בתשובת משאת בנימין בסוף הספר [חידושי דינים] דין ד' באו"ח שממתינין בקידוש עד הלילה. ומכל מקום יראה דגם בערבית ממתינין, כמו שכתב הט"ז ז"ל, דהא באבילות ונדה יש אומרים אם התפללו הקהל ערבית שכבר עשאו לילה כו', א"כ הא בעינן תמימות מ"ט יום, וכשמתפלל ערבית ומזכיר בתפלה יום השבועות מבעוד יום הרי חסר ממ"ט יום. ועיין שו"ת משאת בנימין שם בשם מורו מהר"ש השני ז"ל, יע"ש. ועיין סימן רע"א במ"א [ס"ק א'], ועיין אליה רבה [כאן, ס"ק ג'], יע"ש. ומצינו למידין בפסח וסוכות ליל א' ובשבועות ליל א' בקידוש ממתינין עד הלילה, דאין קידוש אלא במקום סעודה, ואסור לאכול קודם הלילה, עיין סימן תרל"ט בשו"ע [סעיף ג'] דומיא דמצה דבעי בערב תאכלו. ועיין סימן תע"ב בט"ז [ס"ק א'] ומ"א [ס"ק א'], וי"ל כי אין קידוש אלא במקום סעודה, דומיא דספירה בסימן תפ"ט במ"א אות י"ד דבביתו סופר ואח"כ מקדש. וקידוש בשמיני עצרת עיין סימן תרס"ח בט"ז [ד"ה כתב] למהרש"ל ז"ל [שו"ת סימן סח] ממתין עד צאת הכוכבים, דאם לא כן צריך לברך לישב בסוכה. והט"ז [שם] חולק, יע"ש, ואי"ה שם יבואר. ולהתפלל ערבית יכול מבעוד יום בפסח וסוכות, מה שאין כן בשבועות להט"ז מאחרין ערבית ג"כ שיהיו ::תמימות. בליל ב' משום ספיקא דיומא כהאי גוונא זה טעות, דהא אין מונין ביום א

שו"ת יחזקאל דעת חלק ו סימן ל

שאלה: האם יש להקפיד שלא לקדש על הכוס בליל חג השבועות עד לאחר צאת הכוכבים, או שמא אפשר להקדים ולקדש מבעוד יום כדי להוסיף מחול על הקודש

תשובה: הגאון רבי אברהם הלוי הורוויץ, אביו של השל"ה, בספר עמק ברכה (דף סט ע"ג) כתב וזו לשונו: קבלתי ממורי הגאון מהר"ש מלובלין שקיבל איש מפי איש מפי הגאון רבינו יעקב פולאק זצ"ל, שלא לעשות קידוש על הכוס בלילה הראשון של חג השבועות עד לאחר צאת הכוכבים, מפני שבספירת העומר נאמר שבע שבתות תמימות תהיינה, וכשהוא מקדש מבעוד יום הרי הוא מחסר אותו מקצת מארבעים ותשעה ימי הספירה, שחג השבועות הוא לאחר הספירה, ואם כן כשמקבל על עצמו את החג מבעוד יום ומחסר אותו מקצת מימי הספירה, נמצא שאינם תמימות, ואל תשיבני ממה שמתפללים מעריב מבעוד יום, שזה אינו כלום, שהרי אמרו (ברכות כז:): רב מצלי של שבת בערב שבת, ור' יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. ואל תקשה מקידוש השליח צבור בבית הכנסת שאינו אלא בשביל האורחים, ואינו נראה כמחסר משבע שבתות התמימות, מה שאין כן כשכל יחיד מקדש לעצמו מבעוד יום. ע"כ. וכן כתב בשו"ת משאת בנימין בחידושי דינים שבסוף הספר (אורח חיים סימן ד'); מצאתי כתוב בשם מורי מהר"ש, בליל ראשון של חג השבועות ממתינים לקדש עד הלילה ממש, שאם יקדש קודם הלילה יחסר מעט מיום מ"ט לספירה, ונאמר שבע שבתות תמימות תהיינה. ע"כ. והובא במגן אברהם (סימן תצד סק"א), ובפרי חדש (שם). ובשאר אחרונים. וכן כתב בשו"ת שבות יעקב חלק ג' (סימן נב). והטורי זהב (שם סק"א) הוסיף, שמתאחרים מלהתפלל ערבית עד צאת הכוכבים. וכתב האליה רבה (סק"ג) על זה: וצריך עיון. ובאמת שמבואר בספר עמק ברכה הנ"ל שמתפללים ערבית מבעוד יום. (אלא שמה שתיירץ העמק ברכה דשאני תפלה דרב צלי של שבת בערב שבת ור' יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת, לכאורה יש להעיר ממה שאמרו שם בברכות (כז:), אומר

קדושה והבדלה על הכוס, או לא, ופשט ממה שאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת, ואומר קדושה על הכוס, ומתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס. ע"ש. ואם כן אין הבדל בזה בין תפלה לכוס קידוש והבדלה. וצ"ע). אולם הגאון מהר"ר יוסף יוזפא בספר יוסף אומץ (סימן תתנ, עמוד קפז) הביא דברי העמק ברכה, וכתב על זה, אכן באמת שלא ראיתי לרבנן קשישאי בעלי מעשים אשר בארצנו ארץ אשכנז שיחושו לזה, ובפרט אותם המדקדקים העומדים בבית ה' בלילות שעומדים כל הלילה של חג השבועות על עמדם, ללמוד במשך כל הלילה, כמו שאמרו בספר הזוהר, והם לומדים על פי הסדר הכתוב וכו', והמלאכה מרובה לפנייהם והלילה קצר עד מאד בעת ההיא, ואם ימתנו בקידוש וסעודה עד לאחר צאת הכוכבים, וגם באכילתם ישהו קצת לקיים מצות שמחת החג הקדוש (כמו שאמרו בפסחים דף סח:), יצא קרוב לחצי הלילה (בארצות אירופה ואשכנז שהנשף מאחר מאד בקיץ), ומתי יעשו לביתם הנצחי והרוחני. לכן נראה לי שמותר לעשות קידוש בבין השמשות, כי מדאורייתא בין השמשות נקרא לילה. ע"כ. (ועיין מגילה כ: ובתוספות שם. וצ"ע. ולמטוניה דמר שבא להתיר בבין השמשות, יותר יש לומר שמכיון שהלכה כדעת רוב הפוסקים שספירת העומר בזמן הזה היא רק מדרבנן, וכמו שכתבנו בשו"ת יחיה דעת חלק א' סימן כג בשם הפוסקים, אף לענין תמימות אין להקפיד אלא מדרבנן, וכיון שבין השמשות ספק הוא, הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. וכן מתבאר בהר"ן (סוף פסחים). ע"ש. ודו"ק). ובאמת שבתוספות (פסחים ט: בד"ה עד שתחשך, וכן בהרא"ש שם, מבואר שרק בליל פסח צריך להיות לילה ודאי, משום שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות, אבל סעודת שבת ושאר ימים טובים יכול לאכול אותם מבעוד יום, וכדאמרינן בברכות (כז:): מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש היום מבעוד יום. ע"ש. ומשמע שאין להקפיד בזה בליל חג השבועות. וכן ראיתי להגאון רבי אפרים לניאדו בשו"ת דגל מחנה אפרים (חלק אורח חיים סימן ג') שכתב להעיר על דברי המשאת בנימין, מהתוספות והרא"ש (פסחים ט:): הנ"ל, דמוכח שאין להקפיד בזה בליל חג השבועות, וסיים באופן שלענין הלכה הדין דין אמת שאין צורך להמתין בקידוש ליל חג השבועות עד שתחשך, ושלא כהמשאת בנימין הנ"ל. ע"כ. וכן בשו"ת מלמד להועיל (חלק אורח חיים סימן קח) כתב, שהגאון יעב"ץ בסידור בית יעקב כתב על חומרא זו שדקדוק קלוש הוא מהאחרונים, ואפילו למי שירצה להחמיר דיו שימתין בסעודה עד צאת הכוכבים, ובתפלה מוטב שיוסיף מחול על הקודש. וכתב המלמד להועיל, שמכל מקום כיון שהאחרונים החמירו בזה יש להמתין עד לאחר תחלת שקיעת החמה, דברבנן אמרינן דבין השמשות הוא לילה. ע"ש. גם הגאון רבי חיים פלאג'י בספר מועד לכל חי (סימן ח' אות כג) כתב, שהגאון יעב"ץ בסידורו היקל הרבה בדין זה, וסבר מר שאין להקפיד להמתין עד הלילה. ע"ש. וראה עוד בספר נוהג כצאן יוסף (עמוד רלו). ע"ש.

אמנם ראיתי בספר ראשית ביכורים להגאון רבי בצלאל הכהן (דף נט סע"ב) שהביא דברי האחרונים שכתבו להמתין לקדש בליל חג השבועות עד הלילה, והביא בשם אחיו הגאון רבי שלמה הכהן, בעל חשק שלמה, שכתב לסייע דברי המשאת בנימין, ממקרא מפורש שנאמר בחג השבועות, וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם, והנה ביומא (פא) דרשו מה שנאמר בדין יום הכפורים בעצם היום הזה, למעט תוספת יום הכפורים מעונש ואזהרה, ואין בו אלא עשה בלבד. וא"כ אף ביום טוב של עצרת שנאמר בו בעצם היום הזה, בא למעט מצות תוספת בערב חג השבועות גם מדין עשה בלבד. ואפשר דהיינו טעמא דקרא כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. וע"ש. וכן הוא בשו"ת בנין שלמה (בהוספות שבסוף הספר סימן כ'). ע"ש. ואף על פי שדבר חכמה הוא, ודפח"ח, מכל מקום ידוע שאין לנו לדרוש דרשות מדעתנו כשאין מקור לדבר בש"ס ובפוסקים, וכמו שכתב הרא"ה בחידושי לכתובות (ס). שיש שאמרו שטעמו של הרמב"ם שכתב שבשר מהלכי שתיים אסור בעשה, משום שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו, ולא אדם, ולא הבא מכלל עשה עשה, ודברי תימה הם, דאנן לית לן למדרש קראי מאי דלא דרשי להו רבנן. ע"ש. (ועיין בהר"ן כתובות שם). וכיוצא בזה כתב הרדב"ז בחלק ב' (בלשונו הרמב"ם סימן פו). וכבר האריכו בזה בספר יד מלאכי (כלל קמד), ובשדי חמד (כללי הפוסקים סימן טז אות נ'). ע"ש. וגם הלום ראיתי אחרי רואי להגאון הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (חלק אורח חיים סימן יח), שהביא מה שכתב המרדכי (סוף פרק ב' דמגילה), שאף על פי שאין הסומא חייב בקידוש מן התורה אלא מדרבנן, יכול להוציא את בני ביתו ידי חובתם, וכמו שאמרו כיוצא בזה בברכות (כז:): מתפלל אדם של

שבת בערב שבת, ואומר קדושה על הכוס. ע"ש. אלמא דשפיר דמי לקדש מבעוד יום, ואף על פי שאין תוספת שבת מן התורה אלא מדרבנן וכו'. ע"ש. ודחה הנצי"ב, דשאני התם דילפינן מדכתיב בחג השבועות וקראתם בעצם היום הזה, למעט מבעוד יום, מכלל שבכל שבת ושאר ימים טובים אפשר לקדש מבעוד יום, ומתחיל החיוב מבעוד יום. ע"ש. וזה כדברי הגאון רבי שלמה הכהן הנ"ל. אלא שעל כל פנים לא איפרק מחולשא, שאין לנו לדרוש דרשות כאלה מדעתינו. (ועיין במה שכתבנו בשו"ת יביע אומר חלק ג' סימן כז אות ד'). ועיין בשו"ת שאלת שלמה חלק א' (סימן לד). ובשו"ת ברוך השם (סימן פו). ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ג (סי' סח אות ד). ואין להאריך יותר בסיכום: במקומות אלו שאפשר לחוש לדברי האחרונים ולהמתין מלקדש עד לאחר צאת הכוכבים נכון לעשות כן. אבל בארצות אירופה וכדומה שהשקיעה מתאחרת מאד בימי הקיץ, ובני הבית מצטערים לשבת ולהמתין עד הלילה, וגם זה גורם הפרעה לסדר לימוד הלילה בספר קריאי מועד כפי שנוהגים על פי הזוהר והאר"י ז"ל, וכמו שכתב בספר יוסף אומץ, יש להקל להם לקדש ולסעוד מבעוד יום. ואם אפשר טוב שימתינו עד תחלת השקיעה, באופן שהשמש נכסית מעינינו, ואז יקדשו ויסעדו. וטוב שיאכלו כזית בצאת הכוכבים. ועליהם תבוא ברכת טוב

ט"ז אורח חיים סימן תפט סק"י

אחר קידוש. דעילי שבת ניהא לן טפי ובמ"ש ניהא לאחורי אפוקי שבתא רק בי"ט אחרון של פסח במ"ש שיש קידוש והבדלה מצרפין לקידוש עם הבדל' וסופר קמי קידוש. ונ"ל דבליל שבין ז' של פסח ליום ח' של פסח אפי' בחול יש לספור קוד' קידוש די"ט אחרון דהא טפי ניהא לך למשוך עליו קדושת יום ז' של פסח שהוא מן התור' וקדושת י"ט אחרון אינו אלא מדרבנן. נרא' פשוט דמי שטעה בספיר' היום ולא נודע עד יום שאחריו דה"ל כאלו שכח לגמרי לספו' אלא דאם טעה בימי' אבל בשבוע לא טעה מהני עכ"פ שאח"כ יספור בימים אחרים כדרכו:

משנה ברורה סימן תפט ס"ק מ"ג

יש לספור קודם - כנ"ל דאפוקי יומא מאחרין כמה דאפשר אע"ג שמקבל הכא קדושת יו"ט בקידושו [נ] מ"מ קדושת שבת גדולה מקדושת יו"ט ודעת הט"ז דלאו דוקא אם חל יו"ט אחרון במו"ש דה"ה אפילו בחול נמי יש להקדים ספירה לקידוש דטפי עדיף לאחר קדושת יום השביעי שהוא מן התורה מלקבל קדושת יו"ט אחרון שאינו אלא מדרבנן אבל [נא] האחרונים חלקו עליו:

מגן אברהם סימן תקכז הקדמה

תב הר"ן פ"ג דפסחים דמדאוריית' אסור לבשל מי"ט לשבת ק"ו לחול אלא דשרי ע"י הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה מ"מ איסורא איכא וע"י עירוב שרי וכ"ה בגמ' ועססי' תקי"ב וכתבו התו' בפסחים דף מ"ו דאם בישל סמוך לחשיכה דליכא למימר שיקלעו ליה אורחים לוקה וכ"כ המרדכי רפ"ב דביצ' וב"י בשם הג"מ ומ"ש הרב"י דמבואר בגמ' שמדאוריית' צרכי שבת נעשים בי"ט וכו' כבר השיגוהו היש"ש דדוקא רב חסדא אית ליה האי סברא אבל אנן קי"ל כרבה ונ"ל שגם דעת הרמב"ם כן וא"כ ליכא פלוגתא בזה וס"ל כמ"ש המאור דע"י הואיל שרי לכתחלה לבשל מי"ט לשבת דחשוב כשע' הדחק רק שחכמים אסרוהו שלא יבאו לבשל מי"ט לחול או כדי שיזכור שיברור מנה יפה לשבת כדאי' בגמ' וא"כ אסור לבשל סמוך לחשיכ' דכיון שהוא איסור' דאוריית' לא שרי ע"י הואיל אע"ג שהתו' כתבו ריש ביצה דבבישול לא שייך הכנה לא כתבו כן אלא למאן דל"ל הואיל ע"ש ובל"ה דבריהם תמוהים וצריכיל' ישוב עם הגמ' דפסחים ע"ש אבל אנן קי"ל דמדאורייתא אסור לבשל מי"ט לשבת סמוך לחשיכה ולכן נהגו כשחל י"ט בע"ש מקדימין להתפלל ערבית ועסי' תי"ו ס"ב דהכנה מועטת אסור ועססי' תרס"ז:

ביאור הלכה סימן תקכז סוף ד"ה וע"י עירוב

וע"כ נראה דאף דלכתחלה בודאי צריך לזהר כדעת כל הני רבוותא הנ"ל ושהוא בענין דאורייתא וכמ"ש האחרונים מ"מ בשעת הדחק י"ל דכדאי הם רבותינו הראשונים האלה לסמוך עליהם בענין סמוך לחשיכה וגם כי הרא"ש והטור לא העתיקו דברי התוס' לענין סמוך לחשיכה [עיין פרישה]. וגם דהש"ס סתם דין זה דבעירוב מותר ולא חילקו כלל בזה וכ"ש ביו"ט שני שהוא דרבנן בודאי יש לסמוך להקל לעת הצורך:

משנה ברורה סימן תקכז סק"ג

ע"י עירוב מבשל בתחלה - כתבו [ג] הפוסקים דהיתר העירוב הוא אף למ"ד דמלאכות שבת אין נעשין ביו"ט מדאורייתא מ"מ מהני העירוב דמ"מ אין כאן אלא איסור מד"ס דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחזי ליה ליו"ט גופא א"כ אין עושה איסור בזה ורק מדרבנן אסרו ובשביל שבת שהוא שעת הדחק התירו ע"י עירוב שנחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מעיו"ט לשבת ורק שגומר ביו"ט וכדלקמיה בהג"ה. וכתבו [ד] האחרונים דביו"ט שחל להיות בע"ש יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול דסמוך לחשיכה בזמן דלא שייך שיצטרך לו ביו"ט גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא [וכן [ה] יש ליזהר בהמאכלים שמטמין לשבת שיטמינן בזמן שאפשר שיתבשלו שלישי בישול מבעו"י] וכתבו דמטעם זה [ו] נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליו"ט כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביום טוב עד סמוך לחשיכה. ועיין בה"ל דבשעת הדחק יש להקל ביו"ט שני שחל בע"ש אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת ואף ביו"ט ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק ולכתחלה בודאי צריך ליזהר בזה ובפרט ביו"ט ראשון שהוא דאורייתא:

כלל לבשל מיום טוב לחול, ואילו ברמב"ם משמע שבישול לחול דומה לכלבים ובהמה שאסור מה"ת באיסור עשה וצ"ע.

ונראה שלרמב"ם דרך חדש בביאור סוגיית הגמרא, דמדין הואיל באמת אין אסור מלאכה, אבל מדכתיב „לכם ולא לעכו"ם" ומיירי גם במקום הואיל, כיון שנתכוון לעכו"ם יש אסור עשה, והוא הדין בנתכוון לבהמה עובר על עשה דלא נקרא צורך יום טוב, ומינה שגם בנתכוון לחול אף שאין בזה אסור מלאכה, מ"מ אין בזה צורך היום כלל, רק נראה דלרמב"ם לענין העשה עוברין בבישול מיום טוב ונתכוון לחול דילפינן מבישול לעכו"ם או לבהמה וכמ"ש, ולכן הרמב"ם שהבאנו בתחלת דברינו כולל עכו"ם ובהמה וחול בחד דינא, שבכולם רק אסור עשה, ואף שעיקר העשה הוא לכם ולא לבהמה או עכו"ם, ילפינן מינה נתכוון למחר שאינו צורך כמותו ובכולהו עוברין בעשה.

ונראה דכל זה במבשל לחול, דדומה למבשל לעכו"ם או בהמה, אבל במבשל לשבת רצונו לקיים מצות עונג וכבוד שבת, ואף שלענין מלאכה אין היתר אלא לצורך יומו, ומתירין לבשל למחר רק מדין הואיל, מ"מ

נראה שמבשל לשבת שאני שאין בו איסור עשה, דנראה דדוקא במבשל לצורך חול דמי למבשל לעכו"ם וכלבים שיש בזה איסור עשה, אבל במבשל לצורך מצוה, אפילו שלא לאותו יום, שוב לא דמי למבשל לעכו"ם ואין ראייה שיש בזה איסור עשה, וא"ש סוגיית הגמרא בפסחים, שאם לא אמרינן הואיל יש אסור מלאכה דאורייתא, ולא שרינן מפני מצוה למחר, אבל לדין דאמרינן הואיל, כיון שמבשל למצוה דסעודת שבת, אין גם האסור עשה וכמ"ש, ולכן מועיל עירוב תבשילין, שבמקום מצוה אפילו שמבשל לצורך מחר מותר לגמרי ואין אפילו אסור עשה.

ומעתה נראה דמה שפוסק הרמב"ם בפ"א דיו"ט (הלכה יג) אין אופין ומבשילין ביום טוב כדי להאכיל כותים או כלבים שנאמר לכם לכם ולא לכותים ולכלבים, שהוא הדין במבשל לחול, וחיודוש קמ"ל אף במבשל ליומו שלעכו"ם או לכלבים אסור וכ"ש במבשל לחול, ולכן כללם יחד שאין לוקין, אבל האסור עשה איכא לא רק במבשל לעכו"ם או כלבים אלא גם במבשל למחר, והרמב"ם סתם הדברים ולא נתבארו כדי הצורך, ודברינו הם חיודוש בשיטת הרמב"ם וכמ"ש צ"א).

לאורחים, אם הוא בעצמו אכל ממש בעוד יום, בודאי תיקן שאין לוקין כמבואר במאירי פסחים (מ"ו:) שבה"ג אין ההיתר מדין הואיל כלל, ובוה מותר מדין ריבוי בשיעורים אף סמוך לערב או כשאין אורחים.

ומיהו נראה לעורר שיאכל כזית דוקא, דהנה איתא במשנה דבהמה המסוכנת אם יכול לאכול ממנה כזית צלי בעוד יום מותר לשחוט, וקשה הא מתירין אוכל נפש אף לפחות מכזית, רק נראה שבהמה כולה לא שרינן מפני פחות מכזית, והוא הדין רל הקדירה לא שרינן אלא כשיש כזית, וק"ו הדבר, שבשחיטה אין חילוק כמה שוחט ואפ"ה לא שרינן מפני פחות מכזית, כל שכן בבישול שיש אסור רבוי בשיעורים, דלא שרינן הכל מפני פחות מכזית, ועל כן ראוי לאכול כזית דוקא.

ולפי זה מצאנו עצה נכונה שיוכל לבשל בעוד יום בערב שבת בעירוב תבשילין, שיאכל כזית או ישתה רביעית בעוד יום טוב, דאז אין ההיתר מדין הואיל, ושוב מותר גם להרבות לשבת וכמ"ש (מיהו בעיקר דברי המאירי יש לפלפל הרבה ואכמ"ל).

ובעיקר השאלה אם מותר לבשל בע"ש עם עירוב תבשילין סמוך לערב, שההיתר דצרכי שבת נעשין ביום טוב, או ההיתר מדין הואיל, נראה לפרש בזה כחלוקת הרמב"ם והראב"ד מהו הכוונה „עירוב תבשילין", שהרמב"ם פ"ו דיו"ט (ה"ב) כתב למה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושין בחצירות ומבואות מע"ש משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביו"ט מה שאינו נאכל בו ביום ע"ש, משמע דהאפיה לשבת מותרת, אלמא טעמא משום דצרכי שבת נעשין ביום טוב, אבל הראב"ד שם מפרש לשון עירוב כמשמעו שמערב צרכי שבת עם צרכי יו"ט לעשותם יחד, וזה שייך רק אם אפשר עדיין לערב צרכי יום טוב עם

(א) והנה כתב המ"א (ר"ס תקכ"ז) דלפי מאי דמבואר בגמרא שהיתר בישול מיו"ט לשבת ע"י עירובי תבשילין הוא מדין הואיל, א"כ אסור לבשל סמוך לחשיכה, דכתבו התוס' דבמבשל סמוך לחשיכה ליכא למימר שיקלעו ליה אורחים, ונראה לפ"ו לדין דמבשלים לשבת הרבה סוגי מאכלים וגם כשיבואו אורחים לא יכבדם בצהרים במאכלים אלו, א"כ נמצא שאין על זה היתר דהואיל, וע"כ ראוי לחוש שיש בזה איסור תורה, דלא מועיל עירוב תבשילין לבשל בצהרים לשבת מאכלים הרבה המיוחדים לשבת.

והנה היה אפשר לומר דהכא שרי לבשל בצהרים מדין הואיל, ואף שלאורחים ראוי רק מקצת האוכל, מ"מ מהני על הכל מדין ריבוי בשיעורים.

אמנם נראה לעורר בזה דהנה יסוד ההיתר דהואיל הוא מדין מתוך דהוה בזה צורך קצת, ובראב"ד (מובא בש"מ כתובות ז.) מפורש דמדין מתוך לא שרינן כשאפשר מערב יום טוב, ולא דמי לאוכל נפש גופא דשרינן גם בזה, והיינו טעמא שמדין מתוך הוי רק דחוויה, לכן לא שרינן כשאפשר מבעוד יום.

ומבואר בר"ן פ"ב דביצה דלא שרינן ריבוי בשיעורים אלא בהותרה, א"כ לפי המבואר לעיל דמדין מתוך הוי רק דחוויה, א"כ אפשר דלא שרינן ריבוי בשיעורים כשההיתר רק מדין מתוך או הואיל, אם כן אין להתיר לבשל בצהרים מדין הואיל אלא אם כן הכל ראוי לאורחים, ולא סגי במקצת שראוי לאורחים והנשאר שרי מדין ריבוי בשיעורים, כיון שההיתר מדין הואיל שהותר רק מדין מתוך, אינו אלא דחוויה ולא שרינן ריבוי בשיעורים, וד"ז צ"ב ולהעיר באתי.

ומצאתי עצה נכונה בזה אם מבשל סמוך לערב או מאכלים שאינו מטעים לאורחים וכמ"ל, שיטעם הבעה"ב עצמו מכל אלו המאכלים ביו"ט עצמי, דאז אפילו אי לא אמרינן הואיל וחוי

מאכל זה דלא סגי ליה בזמן מועט להתבשל אפילו כשיעור מאכב"ד.

ועוד מאן לימא דאיכא תוס' יו"ט בזמן שהוא שבת, ואנן לא אשכחן אלא הוספה מן החול על הקודש, ולא מקדש חמור להוסיף לקל, [וכע"ז נשאל בדברי יציב שאילתא ומייתי מה שהוא עצמו נסתפק בעת עבודת הפרך אצל רשעי עולם, עיי"ש].

ועוד אף דמיו"ט לחבירו שרי משום דשניהם קדושתן שוה, אבל מיו"ט לתוספת יו"ט דקדושתו קלה וכש"כ מיום ראשון דר"ה לשני דהוי דאורייתא ודרבנן, בודאי דאין היתר ורק מטעם הואיל דחזי ליומו ובכה"ג דביומו אינו ראוי לא שייך הך התירא וכנ"ל.

וידועים דברי הרעק"א לענין הדלקת אש בבין השמשות דאיכא למיחש דבשעת ההדלקה הוי עדיין יום ומיד לבתר הכי נהיה לילה ונעשתה המלאכה ביו"ט לצורך חול, עכ"ד, ומשמע בפשיטות דאף בזמן התוספת נמי הוי בכלל האי חששא. ואפילו לדעת רבותינו המהרי"ל והמהר"ש שפשיטא להו להקל בזה וכידוע, מיהו נראה דהיינו רק במשך זמן בין השמשות גופיה, דבכוליה אכתי הוי בכלל איסור מלאכה, אבל בודאי דאין כל סברא להתיר למיעבד מיו"ט גופיה לזמן התוספת, ופשוט לענ"ד.

יג. והנה יש מקום לדון בזה להתיר מטעמא אחרינא, דהרי ידוע מה שנחלקו רבוותי בענין מי שהניח לבשל או לאפות מבעוד יום ונתבשל או נאפה במוצאי שבת האם איכא חיובא או לאו והארכתי בזה בשו"ת חלק השבת, וכיון שכן מה איכפת לן אם מסתיים בלילה, ואדרבה עדיף מאוחר יותר שלא יוכל להתבשל לפני הלילה כמאכב"ד אלא בלילה, וכן מצינו באמת בשו"ת אפיקי ים ח"ב סי' ד' ענף ג'.

ומיהו ידוע דעת מרן החזו"א (או"מ סי' נ' סק"ט), דאפילו בפחות ממאכב"ד נמי איכא איסור תורה מדין חצי שיעור, והדברים תמוהים דלפום

תקכ"ז, ומהאי טעמא כתבו המג"א והיעב"ץ דלכן נהגו להקדים התפילה דליל שבת שחל לאחר יו"ט כדי להקדים את הבישולים והובא גם בביה"ל סי' רנ"ו, עיי"ש. [וכן הוא בביה"ל סי' תק"ג לענין בישול בר"ה מיומא קמא לבתרא דההיתר הוא רק מטעם הואיל, - דשם לא שייך הך דצרכי שבת נעשים ביו"ט, שיקדים לסיים את הבישול מבעוד יום גדול].

והוסיף עוד הפמ"ג בפתיחה להל' שבת שה"ה מיו"ט שני לשבת וכש"כ מיו"ט שני דר"ה לשבת, אע"ג דהויין רק מדרבנן, אפ"ה יש להקפיד שיהיו המאכלים מבושלים מבעוד יום, דכל חומר של יומא קמא איכא ליומא בתרא, עכ"ד.

והפמ"ג הוסיף דסגי במה שהוא מבושל כמאכב"ד, דהיינו שלישי או חצי בישול וכ"ה במ"ב כאן, ומיהו יל"ע דלכאורה לענין דנימא הואיל וחזו לאורחים בעינן דיהא ראוי לאכילתם בפועל ממש, ולא דמי לדיני שהייה והטמנה דעלמא דהתם בעינן שיהא על המאכל תורת מבושל ובוזה שפיר יש מקום לדונו כמבושל בכה"ג. והפמ"ג גופיה הזכיר סברא זו בפתיחה להל' שבת, עיי"ש ויל"ע בזה.

יב. והנה הגאון בעל אבן ישראל בספרו (מ"ז סי' כ"ד) העלה לחדש נגד כל הני רבוותי ולדעתו בין ביו"ט הסמוך לשבת ובין בימי ראש השנה אין להקפיד בזה ומותר אפילו סמוך לחשיכה, וטעמו ונמוקו הוא משום דהרי איכא דין תוס' יו"ט ולדעתו הוא עד שיעור שעה וחומש כמו בכניסתו דשניהם שוים וכיון שכן מאחר ושרי להכין מיו"ט אחד לחבירו וכמבואר בשעה"צ סי' תק"ג דשרי לבשל מיו"ט ראשון לשביעי של פסח, עיי"ש, כמו כן מותר לבשל מיו"ט לתוס' יו"ט דהוי מיו"ט לחבירו, ומסיק הכי לדינא, עיי"ש.

והנה דבריו מרפסין איגרא, דאפילו אי נימא דישי שיעור זמן דשעה וחומש לתו' לאחריו, מ"מ מה יועיל תירוצו על בישול חמין דטבעו של

מגן אברהם סימן תצד

ולענין ברכת התורה אני מסופק דבסימן מ"ז סי"ב כתב אף אם למד בלילה וכו' א"צ לברך כל זמן שלא יישן משמע דאם נעור כל הלילה א"צ לברך ביום שלאחריו וכ"מ בגמ' פ"ד דסוכה סוכה דלא מפסקי לילות מימים א"צ לברך על הסוכה אלא פעם א' כל ז' ועססי' תרל"ט, מיהו קשה דהא אנן קי"ל שינה ביום לא הוי הפסק אפי' שינת קבע א"כ י"ל דגם בלילה השינה לא הוי הפסק אלא שמתחלה אין דעתינו לפטור רק ביום ולילה א' וכשקם בבוקר קודם ע"ה אזי נחשב ליום שאחריו, תדע דהא לר"ת א"צ לברך קודם ע"ה דנפטר בברכה של אתמול עד שיאיר היום א"כ לדידן נמי י"ל כיון שנוהגין לברך כל היום ברכת התורה א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה ולכן צריך לברך ברכת התורה כשיאיר היום וכן נראה עיקר אך הרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכת התורה מאחר ויתכוין לצאת י"ח:

משנה ברורה סימן מז ס"ק כ"ח

ר"ל שינת קבע אבל אם ישן שינת קבע על מטתו [כג] אפילו בתחלת הלילה חשיב הפסק ואפילו הי"א שבסעיף י"א מודו בזה. ואם היה ניעור כל הלילה [כד] י"א דא"צ לברך בבוקר וי"א [כה] דצריך לברך כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר וספק ברכות להקל אך אם אפשר לו יראה לשמוע בה"ת מאחר ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן ויאמר אח"כ איזה פוסקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה פסק הגאון רע"א דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר בה"ת ואין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפלה:

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן מז

וצ"ע בשלמא לסברת. נלע"ד דלק"מ דלהדיא מבואר בב"י שרש המנהג דנהגו שלא לברך כשישן. דמקורו מהאגור שכ' שאביו הנהיג כן וכן ראוי לעשות כי המיקל בברכות לא הפסיד. ופ"י הב"י דבריו דלר"ת אפילו שינת לילה לא הוי הפסק. ואעפ"י שאין הלכה כמותו מפני שכל הפוסקים חולקים. היינו בשינת לילה אבל בשינת יום יש לחוש לדבריו ועיי"ש. הרי דמפני חשש ברכה לבטלה נהגו שלא לברך בישן ביום ולחוש לדעת ר"ת. אבל בניעור כל הלילה אין לברך. דהעיקר דלא כר"ת. זולת בישן בלילה צריך לברך כשיאיר היום בממנ"פ דלר"ת היום גורם לברך. ולהרא"ש השינה גורם לברך. וה"ה בישן ביום וניער כל הלילה שלאחריו דמברך בבקר בממנ"פ. לר"ת צריך לברך דלא נפטר רק מעל"ע ולהרא"ש גם שינת היום הוי היסח הדעת. ואפשר לומר דכה"ג א"צ לברך דנפטר בברכת אהבת עולם שקודם ק"ש דערבית. דיש בו מעין ברכת התורה. ודמי לאהבה רבה שחרית. ומ"מ נ"ל לעיקר דצריך לברך. כיון דלר"ת בוודאי צריך לברך. וגם לדעת הראב"ד ודעימי' צריך לברך דסוברים דאהבה רבה אינו פוטר רק מה שלומד על אתר. והסכים לזה הפר"ח. וגם לאינך פוסקים בפשטא דמלתא ק"ש לא מקרי למוד כדנראה מלשון המחבר ויש להסתפק אי סגי בקורא ק"ש וכו' ולכן יש ליזהר לברך בה"ת מקודם. ולא כ' רבותא יותר אם לא בירך מקודם דלא יברך אח"כ ברכת התורה. משמע דס"ל לעיקר דק"ש לא מקרי למוד כפשטא דירושלמי. אלא מדרך זהירות יברך תחלה. וכ"נ מלשון הרמ"א בהג"ה ססי' נ"ב ומ"מ יאמר כל הברכות כמו שנתבאר סי' מ"ו ומ"ז עכ"ל. ממה דרמז על מ"ז מבואר דעתו דיברך בה"ת אחר התפלה דס"ל לעיקר דק"ש לא הוי למוד. א"כ בלא למד מיד אחר תפלת ערבית לא נפטר בברכת אהבת עולם. גם ביסוד דברי המג"א במה שכ' על הש"ע. משמע אם ניעור כל הלילה א"צ לברך בבקר. ותמוה לי דאדרבא מנקט הלילה הולך אחר היום. משמע דבה"ת לא פטר רק יום א'. אף שאיני כדאי לחלוק על המג"א. מ"מ כיון דכ' בעצמו סי' תצ"ד לעיקר דבניעור כל הלילה דיברך ראוי לצרף דברינו דגם דעת הש"ע כן. ולכ"ע בניעור כל הלילה צריך לברך. עכ"פ בישן ביום וניעור כל הלילה שלאחריו בוודאי יש לברך מדין ממנ"פ הנ"ל וא"צ לחוש דנפטר באהבת עולם. דלהרבה פוסקים אינו פוטר רק מה שלומד מיד. ולהרבה פוסקים ק"ש לא הוי למוד כנלע"ד: